

„Istennek tetszeni, ez legyen minden törekvésed célja...” –
 Haynik Géza hadifogoly-naplójának folytatása (1917)
 a rimaszombati Gömör-Kishonti Múzeum gyűjteményében

KERÉNYI Éva

*Diary of WWI prisoner of war Géza Haynik (1917)
 from the collection of
 Gemer–Malohont Museum in Rimavská Sobota (Slovakia), Part 2*

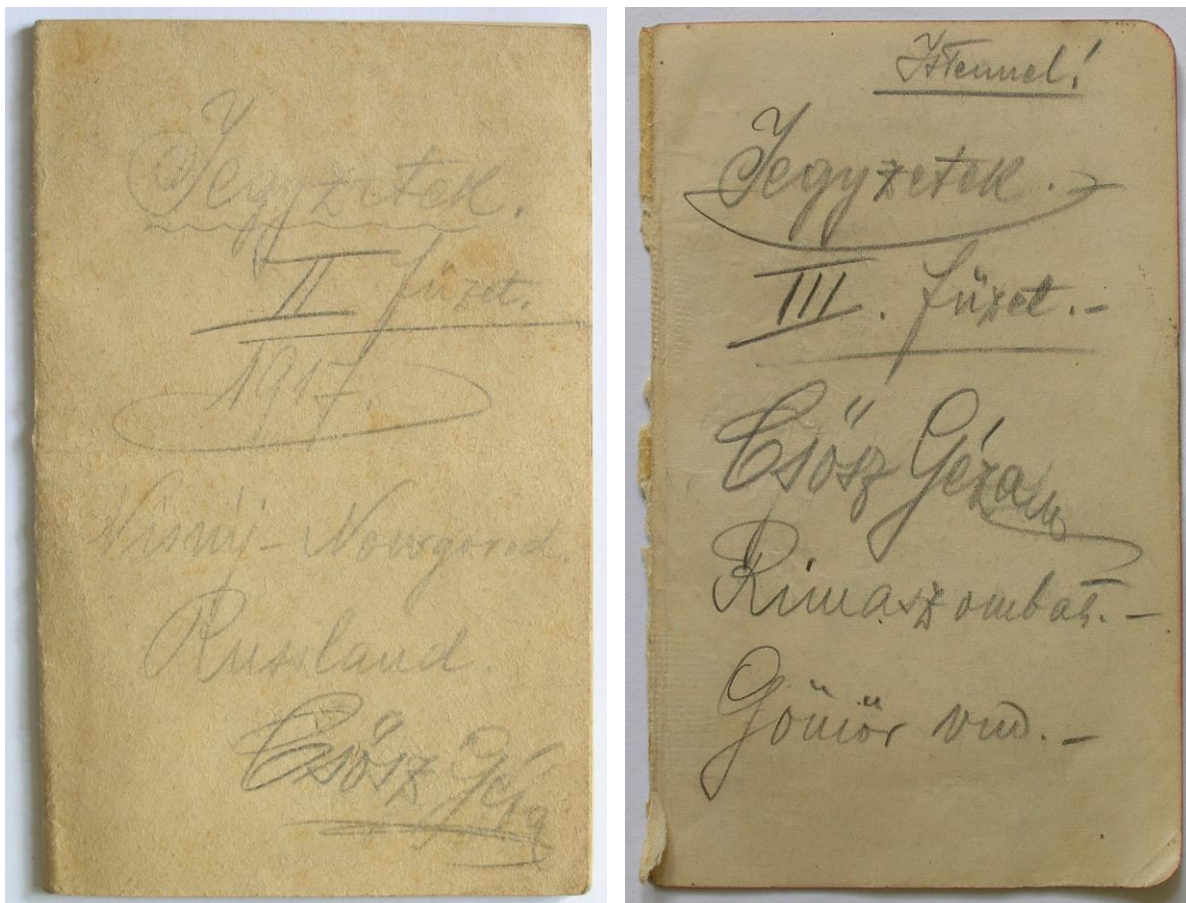
This article describes notebooks of Haynik Géza, journalist from Rimaszombat (today: Rimavska Sobota, Slovakia), written in Russia as a prisoner of war camp during IWW. While in the second one deals with the analysis of their own home tasks and costs, the third one, written on 33 pages in 1917 focused on his religiosity, describes religious parables, analogies, exhortations. In spite of his first notebook, published in the History and Museology 2014/2, the Russian camp life appears in these ones only in connection with Sunday church attendance.

Článok sa zaoberá s denníkmi rimavskosobotského novinára, Gézu Haynika, ktoré písal v ruskom zajateckom tábore počas I. svetovej vojny. Kým v jednom zápisníku sa zaoberá len s každodenným hospodárením, druhý denník, písaný v roku 1917, s počtom strán 33, sa sústreďuje na náboženstvo, kázne a modlitby. Na rozdiel od prvého diára Haynika, publikovaného v Történelem és Muzeológia 2014/2., sa v pokračovaniach objavuje samotný zajatecký život len okrajovo, aj to len so spojením omši v tábore.

1. Az I. világháborús kiállítás plakátja, 2014.
 Gömör-Kishonti Múzeum,
 Rimaszombat, Szlovákia
 Poster of the WWI exhibition, 2014.
 Gemer–Malohont Museum,
 Rimavská Sobota, Slovakia

A rimaszombati Gömör-Kishonti Múzeumban (Gemersko-malohontské múzeum v Rimavskej Sobote, Szlovákia) az első világháború centenáriumi emlékévében, 2014 tavaszán mutattuk be első ízben Haynik Géza helyi lapszerkesztő, a Magyar Királyi 16. honvédszázados főhadnagyának orosz hadifogolytáborban írt frontnaplóját. A Csósz Géza álnéven vezetett 145-oldalas szürke füzetet a *Történelem és Muzeológia* 2014/2. számában ismertettük.¹ Egy évvel a cikk megjelenése után a múzeum feldolgozatlan levéltári anyagában előkerült két újabb füzet, amely szintén Haynik Géza naplófeljegyzései tartalmazza.²

2–3. Haynik Géza I. világháborús naplójának II. és III. füzete.
Gömör-Kishonti Múzeum levéltári gyűjteménye, Ltsz. nélkül. (A Szerző felv.)
Continuation of Géza Haynik's Diary, 1917.
Gemersko-malohontské múzeum, Rimavska Sobota, without number

¹ KERÉNYI Éva: Haynik Géza hadifogoly-naplója (1916) a rimaszombati Gömör-Kishonti Múzeum gyűjteményében / Diary of World War I prisoner of war Géza Haynik (1916) from the collection of the Gemer–Malohont Museum in Rimavská Sobota (Slovakia) = *Történelem és Muzeológia – Miskolci Internetes Folyóirat / History & Museology: Online Journal of Miskolc, Hungary* 1. (2014)/2. 21–30. (www.hermuz.hu/hom/index.php/hu/tortenelem-muzeologia-online/archivum)

² Haynik Géza I. világháborús naplójának (Ltsz. 13361) folytatása, II. és III. füzet. Gömör-Kishonti Múzeum levéltári gyűjteménye, Ltsz. nélkül.

A magát itt is álnéven Csősz Gézának nevező szerző által az 1916. évi napló folytatásaként megjelölt II. füzet címlapja szerint szintén az oroszországi Nyizsnij Novgorodban, a hadifogolytáborban készült 33 oldal terjedelemben,³ és az I. füzetrel ellentétben, nem igazi napló, hanem Haynik vallásos gondolatainak gyűjteménye. A III. füzet már Rimaszombatra való hazatérése után a szerző otthon elintézendő feladatainak és költségeinek elemzése, egyfajta pénzügyi és háztartási napló.⁴

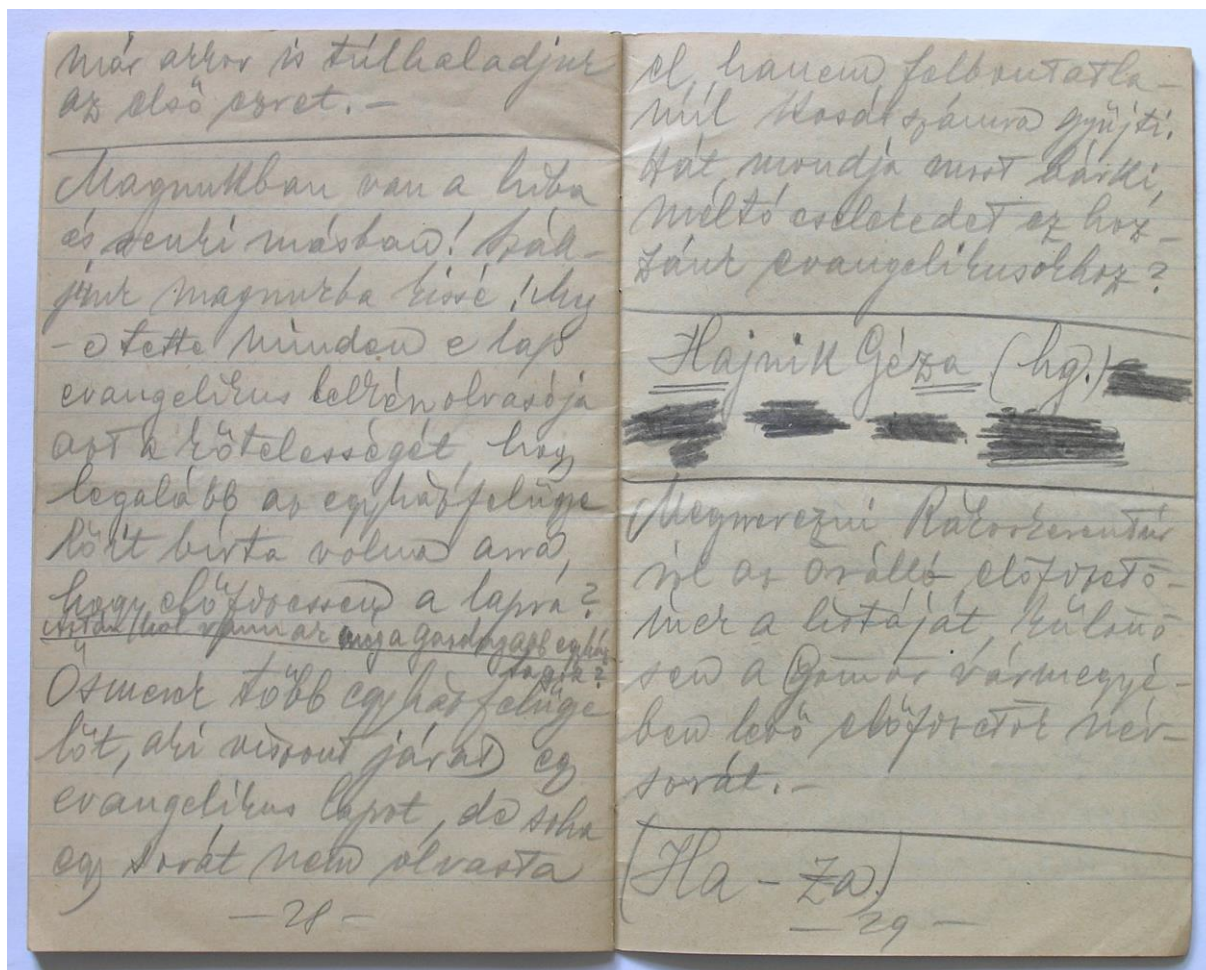

4. Haynik Géza 1925 körül. Fénykép, Gömör-Kishonti Múzeum levéltári gyűjteménye.
Géza Haynik, around 1925. Photo, Gemersko-malohontské múzeum, Rimavska Sobota

³ Jegyzetek. II. Füzet. 1917. Nisnij-Novgorod. Russland. Csősz Géza

⁴ Istennel! Jegyzetek. III. füzet. Csősz Géza. Rimaszombat – Gömör vm.

A II. füzetben leírt gondolatokkal kapcsolatban kérdéses, hogy a szerző másolta-e a szövegeket valahonnan, vagy pedig saját önálló gondolatait jegyzi le, ez a napló feldolgozása során derülhet csak ki, egyébként az utóbbi látszik valószínűbbnek, azaz egy művelt I. világháborús magyar hadifogoly belső vallásos világának lenyomatát olvashatja az utókor. A füzet egyébként azért is értékes a kutatásnak, mert a napló tulajdonosa először nevezi meg magát Haynik Gézáként, az I. füzetben még nem tárja fel a valódi nevét.

5. Haynik Géza aláírása a II. füzet 28. oldalán (a szerző felv.)
Signature of Géza Haynik in his Diary No 2, page 28.

Az evangélikus vallású Haynik egyre mélyebb vallásosságát tükrözi Naplója II. füzetének 5. oldalára írt bejegyzése, amelyben párhuzamot von a hadviselés és a vallás szimbólumai között:

Igaz-e, hogy a vallás pusztán belső valami? Az ember testből és lélekből áll, ha tehát a vallás kötelező az emberre, akkor az egész emberre kötelező. Valamint a lélek a testnek meghatározó és éltető alapelve, úgy az ember belső érzülete és tevékenysége viszont mindig valamely külső támaszt keres magának. A belső természetszerűleg függ a külsőtől, s azért külsőségekkel iparkodunk a belsőre hatni. Így például a katonánál a belső érzület egyformaságát az egyenruha akarja jelezni. Külső jelekkel jelzik a belső alárendeltséget s ezért látják el kokárdával, hogy a közös katonai szellemre emlékeztessék. Hasonlóképpen a vallás is, ha igaz és valódi, nem szorítkozik csupán a bensőre, hanem kiterjed az egész emberre, annyival is inkább, mert hiszen az egész ember Istené.

Nem meglepő, hogy az evangélikus Haynik, akinek hadifogolyként egyre fontosabb vallása és felekezeti tevékenysége, jövőbeli tervei között is a gömői evangélikusság kap kulcsfontosságú helyet, ezzel kapcsolatos teendőit, így egy új evangélikus lap indítását és szerkesztését többször feljegyzte a hadifogságban írt naplójában:

Egyházi sajtónk közül magam is járattam az Evang. Órállót, Harangozót és az Ébresztőt. Az olvasás után kézzel kézre jártak e becses lapok s örömmel tapasztaltam, hogy az egyszerű emberek, mily szívesen és hálával vették tőlem eme csekélységet. Beláttam, hogy igenis szükség van arra, hogy egyházi lapjainkat a nép körében mennél nagyobb mértékben terjesszük. Nem napilapra – ismét egy újabb lapra – van nekünk evangélikusoknak szükségünk, hanem a már meglévő és életképes egyházi sajtó megerősítésére és pedig anyagilag való megerősítésére kell törekednünk, hogy a lapok kiadói képesek legyenek a nép körében mennél nagyobb méretekben terjeszteni... Megszerezni Rákoskeresztúrról az Órálló előfizetőinek a listáját, különösen a Gömör vármegyében levő előfizetők névsorát.

Azoknak, akik a hadifogság mindennapjaira kíváncsiak, alighanem csalódást fog okozni a Haynik-napló folytatása, a Nyizsnij Novgorodban 1917-ben írt II. füzet. Az I. füzetbe beírt feljegyzéseivel ellentétben, Haynik mély vallásosságát feltáró sorai mellett szinte egyáltalán nem jelenik meg az oroszországi táborélet valósága, csupán egyszer utal rá, a vasárnapi templomba járás engedélyezésével kapcsolatban:

Az I. számú jegyzetkönyvemben említettem, hogy itt Nisnij-Novgorodban nem mehetünk evang. templomba. Most kértük a tábornokot, hogy minket (körülbelül 25-kezt protestánsokat) engedjen hetenként egyszer vasárnap templomba. Válasz eddig még nem érkezett.

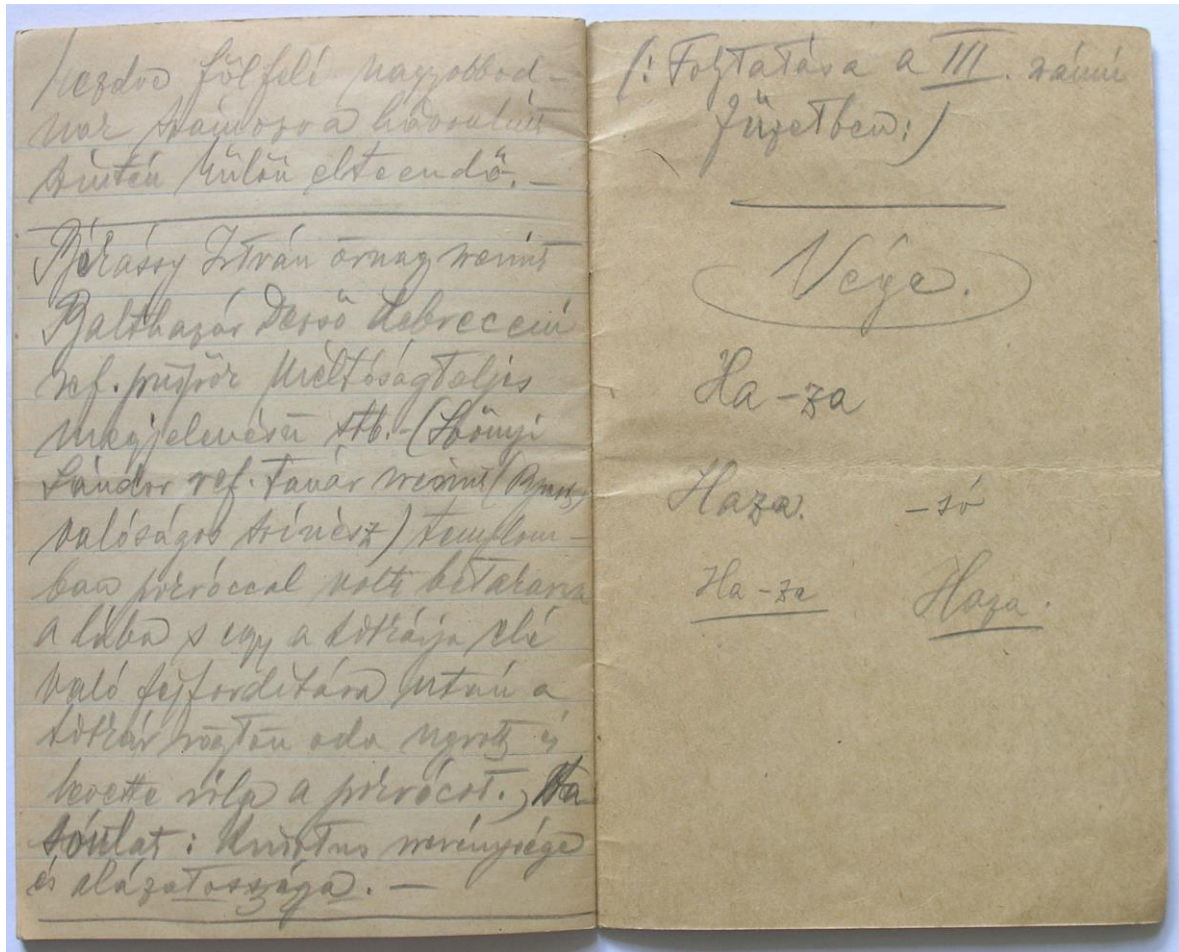
Ugyancsak rejtve villan fel Haynik szülőföldje iránti sóvárgása, leginkább a notesz legutolsó lapján a „haza” szócskát ismételve. A napló utolsó oldalán egyébként az újságíró Haynik attitűdje is megjelenik, a naplóíró ugyanis egy történetet mesél el Baltazár Dezső (1871–1936) tiszántúli református püspökről, aki az istentisztelet alatt ülve pokróccal melegítette a lábát, és ha biccentett, titkára odaugrott, hogy levegye róla a pokrócot levenni. Haynik a püspök szóbeszéd által közvetített történetében Krisztus szerénységével és alázatosságával példálózik:

Békássy István őrnagyszerint Balthazár Dezső debreceni református püspök méltóságteljes megjelenésű stb. [Szőnyi Sándor ref. tanár szerint (B.pest, valóságos színész)] templomban pokróccal volt betakarva a lába s egy a titkárja elé való fejjfordítása után a titkár rögtön oda ugrott és levette róla a pokrócot. Hasonlat: Krisztus szerénysége és alázatossága.

Békássy István őrnagy a limanovai csata hőseként ismert,⁵ Szőnyi Sándor pedig feltehetően azonos az 1888-ban Makón született tehetséges református fiatalemberrel, aki Budapesten klasszika-filológiát végzett, közben Bethlen István gróf gyermekeinek házitanítója volt, és egyetemi szakvizsgájának megszerzése után azonnal jelentkezett az I. világháborús oroszországi frontra, és ott hadifogságba esett.⁶

⁵ Békássy István százados majd őrnagy, a limanovai csata hőse (a Miskolci 10. honvédgyalozegred III. zászlóalj), vő.: Péterfalvi MOLNÁR Dezső: *A Galicia–Oroszlengyelország-i győzelmes téli nagycsata keretében 1914. XII. 8–XII. 11. lezajlott limanova-i csatánk krónikája*. Pápai Ernő, Budapest, 1932. passim

⁶ www.tebenedbirtunk.hu/?m=594 (2017.04.14.)

6. A II. füzet utolsó oldala (a szerző felv.)
Last page of the Diary No 2.

Békássy István őrnagy és Szőnyi Sándor főgimnáziumi tanár 1919-ben a Nyikolszk-Usszurjszkijban felállított hadifogoly-táborba került, ahol protestáns fogolytársaival megalakította a „Nyikolsk-Usszurijiski Magyar Protestáns Hadifogoly Egyházközséget”.⁷ További kutatás feladata feltárni, milyen kapcsolatban állt a református Békássy és Szőnyi mint hadfoglyok kapcsolata a szintén hadifogságba került evangélikus Haynik Gézával.

⁷ Kovács Bálint: *Krisztus kised egyháza – Magyar hadifogoly-gyülekezet az I. világháborúban*. KIE, Budapest, 1999. passim